

ASPECTE PRIVIND LUPTA ROMÂNILOR DIN FOSTUL COMITAT MUREȘ-TURDA PENTRU FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITĂR ROMÂN

de **TRAIAN-VALENTIN PONCEA**

Făurirea statului național unitar român, deziderat multisecular al poporului nostru, realizată prin unirea teritoriilor locuite de români, s-a putut înfăptui prin acțiunile revoluționare ale maselor în cursul anului 1918. Până atunci, multe provincii românești se găseau sub jug străin, fiind, ca și Alsacia și Lorena, un simbol al violenței pe care cel dintâi vînt al dreptății trebuia să-l dărîme. Populația acestor ținuturi era supusă persecuțiilor sistematice care tindeau la nimicirea elementului românesc¹.

O sugestivă prezentare a situației românilor din teritoriile ce se găseau sub stăpînire străină a făcut-o Take Ionescu, eminent om politic, în 1891 cînd a afirmat că : „Separați prin limbă și origine de popoarele care îi înconjoară, despărțiți prin decretul soartei în mai multe configurații de stat, ei nu au încetat nici un minut de a simți puternica lor solidaritate, de a înțelege că sînt membrii ai uneia și aceleiași familii și că nimic din ce face fericirea sau nenorocirea unuia nu poate fi indiferent pentru celălalt“².

Conjunctura externă nefavorabilă ideii de unire a făcut ca năzuințele afirmării naționale a românilor din teritoriile subjugate să nu se poată realiza pînă în 1918. După prăbușirea „întinsului Imperiu al Romanovilor, clădit cu sabia și menținut cu cnutul“³, în flăcările Revoluției din octombrie doar Austro-Ungaria și, în special Ungaria, mai constituia un obstacol în calea țintei politice a celor 3 350 000 de români din monarhia dualistă.

Intrarea României în război de partea Antantei pentru a desființa „...acele granițe care sînt niște tăieturi adinci și dureroase în corpul viu al națiunii“, cum spunea marele om politic Nicolae Titulescu, a fost folosită de guvernul maghiar condus de ultrareacționarul contele Tisza Kálmán, pentru intensificarea asupririi naționale a poporului român din Transilvania. Temnițele dublei monarhii au devenit neîncăpătoare. Și cea din Tîrgu Mureș a fost umplută cu fruntași ai mișcării naționale românești : protopopi, preoți, avocați, oameni de cultură și artă, printre care și renumitul compozitor George Dima⁴.

Mișcarea generală a popoarelor pentru autodeterminare națională și scuturarea dominației străine, în care s-a încadrat și lupta maselor populare din România și din teritoriile românești aflate sub dominație străină, s-a accentuat în condițiile prăbușirii fronturilor Puterilor Centrale. Procesul de dezagregare nu a mai putut fi oprit. Retragerile în dezordine după dezastrul de la Piave și dezertările

¹ Constantin Kirițescu, *Războiul pentru întregirea României (1916—1919)*, vol. I, București, 1922, p. 19.

² Take Ionescu, *Politică națională română*. Articole publicate în ziarul „Românul“ în anul 1891, București, 1915, p. 10.

³ Ion Lupaș, *Istoria unirii românilor*, București, 1938, p. 356.

⁴ Emil Dandea, *Dare de seamă despre starea generală a orașului Tîrgu Mureș*, Tîrgu Mureș, 1929, p. 30.

în masă au marcat începutul revoluției. „Revoluția, cu iuțeală de fulger, s-a răspândit victorioasă pe întreg întinsul monarhiei bătrâne“⁵.

Și la noi „duhul libertății naționale a ieșit din temniță și de suflarea lui freamătă văile românești“⁶. Pretutindenii s-au înființat, la chemarea C.N.R. Central cu sediul la Arad, consilii și gărzi naționale românești cu menirea să apere ordinea și siguranța publică, averea și persoana fiecăruia. Constituirea gărzilor și consiliilor naționale românești s-a făcut pretutindenii în mod public, cu mare însuflețire, dând naștere la impunătoare manifestații patriotice.

Aceste consilii naționale românești, ca și cele maghiare sau săsești create aproape simultan, au căutat să se impună ca organisme de stat noi, în locul celor ale vechii monarhii, ca urmare a dorinței maselor populare, fără deosebire de naționalitate, de a instaura un regim democratic.

În aceste împrejurări și masele populare din fostul comitat Mureș-Turda s-au ridicat cu hotărâre la luptă, înălțurînd autoritățile austro-ungare, ocupînd conacele și pămînturile nobililor, creînd astfel posibilitatea unirii acestui frumos ținut românesc cu patria-mamă. Și pe aceste frumoase meleaguri mureșene s-a constituit, încă din prima jumătate a lunii noiembrie, Consiliul național român comitatens (județean) cu sediul la Reghin, străvechi bastion al apărării drepturilor românilor de pe Valea superioară a Mureșului, de pe Valea Gurghiuului și de pe o parte din Cîmpie.

În seara zilei de 5 noiembrie a avut loc adunarea de constituire a Consiliului Național Român din Reghin și a fost ales Biroul Consiliului în care au intrat: dr. Augustin Chețian, președinte, Vasile Duma, vicepreședinte, Ariton Popa, secretar I, dr. Ioan Harșia, secretar II și Ioan Varga, notar. Tot atunci a fost elaborat textul «Apelului» C.N.R. comitatens (județean) Mureș-Turda adresat locuitorilor județului, care a fost tipărit în 950 de exemplare și difuzat în toate comunele românești din fostul comitat. Sub titlul simbolic „Fraților români“ se arată că: „Soarele libertății naționale a răsărit în urmă și pentru noi românii din Ardeal și Țara Românească! A răsărit din ruinele produse de acest război înfricoșat, prefăcut astfel în «dezrobitorul neamurilor»“⁷.

Două zile mai tîrziu, în 7 noiembrie, a avut loc în curtea avocatului Ioan Harșia, în casa căruia era și sediul C.N.R. județean, o adunare națională la care au luat parte români din multe părți ale fostului comitat. „Sub stindard național român, aclamat cu mare însuflețire, se deschide adunarea prin secretarul senatului, protopopul Ariton M. Popa“⁸, care a făcut o expunere amănunțită a situației politice de la declarația citită în dietă de Alexandru Vaida-Voevod la 18 octombrie 1918, în care poporul român s-a declarat liber și nesupus guvernului și parlamentului din Budapesta.

Ariton Popa a subliniat hotărîrea nestrămutată „de a urma cu credință Consiliul Național Român Central“ și a citit în continuare în fața mulțimii adunate textul «Apelului». Din analiza textului reiese că și în comitatul Mureș-Turda, ca de altfel pretutindenii în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, populația românească nu va mai recunoaște, de atunci încolo, „în afară de adunarea națională sau de organele ce se vor exmite din sinul ei, nimenea nu poate fi îndreptățit, ca să trateze sau să decidă în chestii privitoare la situația politică a acestei națiuni și toate acele concluze și compromisuri, care s-ar efectui fără conlucrarea acestora, prin aceasta le declarăm de nule și neobligatoare pentru națiunea română“⁹.

Tot în cadrul acestei adunări, avocatul Ioan Harșia, comisarul militar român pentru fostul comitat Mureș-Turda, a expus modalitățile organizării militare a populației românești și a făcut cunoscut că în fiecare sat se vor constitui senate (consilii) naționale românești și gărzi civile. Ca urmare a acestei măsuri, numai în perioada 5—20 noiembrie s-au organizat consilii naționale și gărzi civile în 32 de comune românești. La 11 noiembrie 1918 C.N.R. județean l-a însărcinat pe Nicolae

⁵ Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, Edit. Societatea de miine, Cluj, 1926, p. 51.

⁶ „Românul“, II, 1918, nr. 284, (25 decembrie/7 ianuarie).

⁷ Arh. St., Cluj-Napoca, Colecția „Anul 1918“, nr. 721.

⁸ Ibidem, nr. 740.

⁹ Alexandru Matei, *Reghinul între 1848—1918*, în „Marisia“, [vol. VIII], Tîrgu Mureș, 1978, p. 295.

Cindea, din fostul regiment 62, cu organizarea și conducerea C.N.R. din Tirgu Mureș¹⁰, iar trei zile mai târziu, în data de 14 noiembrie C.N.R. județean a adresat un apel populației în vederea înrolării în gărzile naționale românești, pentru „asigurarea libertății noastre depline“¹¹.

Din raportul C.N.R. județean către C.N.R.C. din Arad reiese că vechiul aparat de stat — care s-a menținut parțial — a dat ordine scrise (în baza circularei ministrului de externe din Budapesta) ca gărzile naționale ce au depus jurământul față de Consiliul Național Român [deci gărzile naționale românești —, n.n.] să nu fie plătite și nici să nu li se pună la dispoziție arme¹². Dar în satele și comunele fostului comitat Mureș-Turda un rol deosebit l-au avut soldații, care s-au reintors acasă de pe fronturi sau au dezertat din cazărmi cu tot echipamentul și armamentul din dotare, inclusiv mitraliere. Astfel, în zilele de 1 și 2 noiembrie, militarii din garnizoana Tirgu Mureș au părăsit cazărmiile și s-au îndreptat spre satele lor¹³. Începînd cu data de 23 noiembrie, activitatea C.N.R. județean a intrat într-o nouă fază : pregătirea alegerii delegaților pentru Marea Adunare de la Alba Iulia, care avea să se desfășoare la data de 1 decembrie. Prin adunări populare care au fost prilejuri de minunată afirmare a dorinței seculare a românilor mureșeni de a se uni cu „țara“, s-au ales în fiecare comună cîte doi delegați, care, la rîndul lor, în adunările cercuale au ales cîte cinci delegați cu drept de vot deliberativ pentru a participa la Adunarea de la Alba Iulia. Cercurile electorale, în care s-a exprimat liber, pentru prima dată, voința maselor populare, au ales pe cei peste o sută de delegați pentru Marea Adunare de la Alba Iulia, proclamîndu-se cu această ocazie, solemn, dorința întregii populații românești din satele și orașele fostului comitat Mureș-Turda de a împlini visul multiseclar al unirii tuturor românilor în cadrul aceluiași stat național român.

Împreună cu acești delegați oficiali au pornit în zilele care au premers actului de la 1 Decembrie 1918, spre Alba Iulia, mii de oameni : țărani, muncitori, militari întorși de pe front, mici meseriași, intelectuali, locuitori de pe Mureș și de pe Tîrnave, cu drapelele desfășurate într-un marș triumfal, revărsîndu-se ca un nestăvilit șuvoi care exprimă năzuințele și sentimentele patriotice ale românilor mureșeni în marea masă a poporului român transilvănean adunat pe Cîmpul lui Horea pentru a consfinți, o dată pentru totdeauna, în fața popoarelor lumii, făurirea statului național unitar român.

Printre cei 1228 delegați ai poporului român din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, care s-au declarat solemn pentru unirea acestor teritorii cu România, s-au aflat și cei peste o sută delegați cu drept de vot deliberativ care veniseră de pe Mureș și Tîrnave „să proclame veșnica-i alipire, fără condiții, la regatul gloriilor și sacrificiilor“, cum avea să spună marele Nicolae Iorga.

Din fostul comitat Mureș-Turda au participat la Marea Adunare de la Alba Iulia 40 delegați¹⁴ cu drept de vot deliberativ, iar din cercul Mureș-Luduș, încadrat astăzi administrativ în județul Mureș, dar ținînd, după vechea împărțire administrativă austro-ungară, de comitatul Turda-Arieș, 11 delegați¹⁵. Cercurile Bălăușeri și Tîrnăveni, ținînd de comitatul Tîrnavei Mici, au delegat să participe la Alba Iulia 20 de reprezentanți¹⁶, iar cercul Sighisoara, care ținea de comitatul Tîrnavei Mari, 5 aleși să participe și să hotărască marile fapte¹⁷. Lor li s-au adăugat numeroși participanți oficiali reprezentînd voința corporațiilor meșteșugărești și reuniunilor învățătoarești din Reghin și Luduș.

Numeroase documente de arhivă, memorii și alte izvoare ne ilustrează zilele fierbinți, premergătoare actului Unirii de la 1 Decembrie 1918. În continuare, prezentăm, pe baza mărturiilor documentare, unele aspecte legate de larga participare a românilor mureșeni la actul Unirii.

¹⁰ Ibidem, p. 299.

¹¹ Ibidem, p. 301.

¹² Ibidem, p. 308.

¹³ „Telegraful român“, Sibiu, 1918, (5 noiembrie).

¹⁴ „Gazeta oficială“, publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și părților românești din Ungaria, Sibiu, 1919, nr. 5, (5/18 ianuarie), p. 22—23.

¹⁵ Ibidem, nr. 6, (14/27 ianuarie), p. 32.

¹⁶ Ibidem, nr. 5, (5/18 ianuarie), p. 24.

¹⁷ Ibidem.

Unul dintre miile de participanți mureșeni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a fost Petre Negovan, comandantul gărzii naționale românești din Sîngeorgiu de Cîmpie, care relatează momente înălțătoare din zilele fierbinți, pregătitoare ale Marii Uniri : „În decembrie 1918 eram în comuna Sîngeorgiu de Cîmpie, în garda națională română care a luat ființă în toamna lui 1918 și eram comandantul gărzii. Din gardă mai făceau parte cam 20 de persoane, printre care îmi amintesc pe : Simon Eugen, elev la liceul din Tîrgu Mureș, Pirlea Vasile, fost învățător la Sîngeorgiu de Cîmpie, Uifălean Vasile, fierarul satului, Zahan Vasile, agricultor, Uifălean Ioan din Sînpetru de Cîmpie, agricultor. La noi în comună preotul Grecu Gheorghe a organizat plecarea. Au mai fost la Alba Iulia, împreună cu mine : Vulcu Nicolae, proprietar din Rîciu, Simon Dionisie, proprietar din comuna Sînpetru de Cîmpie, satul Sîngeorgiu de Cîmpie, precum și Grecu Gheorghe, fost preot în satul Sîngeorgiu [de Cîmpie — *n.n.*], Aștelean Iunu din Valea Sîmartin-Rîciu, fost Ulieș. Noi, cei din satul Sîngeorgiu de Cîmpie... am plecat din comună la gară, la Sărmășel, cam 12 km pe jos, după care am luat trenul spre Luduș-Războieni. La gară, la Sărmășel, cu o zi înainte de 1 decembrie 1918, ne-am întâlnit cu multe delegații din Sînpetru, Dîmbu, Tușin, Sărmășel, Silivaș. Din fiecare sat erau 1—2 drapelul tricolor românești. La Alba Iulia am ajuns în ziua de 1 decembrie 1918 pe la ora 9 [dimineața —, *n.n.*]. Cînd am ajuns era foarte multă lume adunată. Iuliu Hossu, episcop de Gherla, a strigat să vină lumea după el și ne-a dus pe locul adunării. Nu erau microfoane și s-a vorbit liber. Din discursul pe care l-am auzit cu toții cei ce am fost la Alba Iulia la 1 decembrie 1918, a reieșit clar că ne alipim la România fără nici o condiție. Era mare entuziasm în oraș, oamenii strigau cu lacrimi în ochi : «Trăiască Unirea !» ; toți cîntau de bucurie, jucau «Hora Unirii». Entuziasmul era mare pe străzi și în case, la fel în crîșme și biserici, peste tot»¹⁸.

Gheorghe Hodoș din Ungheni, alt martor ocular și participant la evenimentele de la Alba Iulia, afirmă că : „Am venit din Italia și pe 5 noiembrie am ajuns acasă, la Ungheni. M-am înscris în garda națională și la 1 decembrie 1918 am fost la Alba Iulia, la unirea Ardealului cu România. Am plecat la Alba Iulia ca civil, cu trenul, din gara Ungheni. Trenul era plin cu oameni de prin Tîrgu Mureș, zona Reghinului, Tirimăia, Cerghizel și din comunele din jurul Tîrgu Mureșului. La Alba Iulia am plecat aproape tot satul, toți cîți ne-am putut urca în trenul supraaglomerat. Îmi amintesc că am fost, printre alții, cu : Dumitru Suciuc, primarul din Ungheni, Vasile Istrate, Toma Botoș, Ioan Nemeș și foarte mult tineret, cu drapelul tricolor românești. Noi nu am avut ceterași, dar cîntam «Hora Unirii», «Deșteaptă-te române» și alte cîntece patriotice. Am plecat cu trenul în dimineața zilei de 1 decembrie și am ajuns [la Alba Iulia — *n.n.*] pe la [orele — *n.n.*] 10. La Alba Iulia era atîta lume cît vedeam cu ochii. Am văzut pentru prima și ultima dată în viața mea oameni plîngînd și chiuind de bucurie»¹⁹.

Un alt participant la mărețul eveniment a fost Mihăilă Togan din satul Bărdești, comuna Sintana de Mureș, combatant în primul război mondial, luptător pe fronturile din Bucovina și Rusia. Fiind rănit, a fost trimis acasă pentru refacere dar, după însănătoșire, a refuzat să se mai întoarcă pe front.

„În toamna anului 1918, își amintește el, am fost acasă, la Bărdești, lângă Tîrgu Mureș. Am aflat că se organizează la Alba Iulia, pe ziua de 1 decembrie, o mare adunare a românilor, care va hotărî unirea Transilvaniei cu România. Eu, fiind flăcău, am plecat în ziua de 1 decembrie cu trenul personal din Tîrgu Mureș cam pe la ora cinci dimineața și am ajuns la Alba Iulia cam pe la orele 9—10. Trenul era foarte încărcat cu români, marea majoritate fiind îmbrăcați în costume naționale. La Alba Iulia era foarte multă lume adunată ; se spune că au fost o sută de mii de oameni din toată Transilvania. Se cîntau cîntece patriotice ca : «Hora Unirii», «Deșteaptă-te române» și altele. Oamenii erau foarte bucuroși că se hotărîse unirea cu România. Am văzut pe cîmpia unde eram adunați cam 10—14 tribune improvizate la care se urcau și vorbeau mulțimii adunate, ce se îmbrățișa și chiuia de bucurie, oratori proveniți atît din rîndul oamenilor învățați, cît și din rîndul

¹⁸ Arh. St., Tîrgu Mureș, Colecția de documente a Filialei Arh. St. Tîrgu Mureș, nr. 613, p. 18—19.

¹⁹ Ibidem, p. 29—30.

țărănilor și muncitorilor prezenți. În entuziasmul general, se îmbrățișau oameni care nu se văzuseră niciodată pînă atunci și poate nu s-au văzut nici după aceea. Erau oameni îmbrăcați în diferite costume naționale [românești — *n.n.*] de prin [părțile — *n.n.*] Sibiului, Bihorului, Aradului, Clujului și de prin alte părți ale Ardealului²⁰.

Tot un participant la Marea Adunare de la Alba Iulia a fost Augustin Chi-buțiu, muncitor la căile ferate, voluntar în armata română în timpul campaniilor din 1916—1918, decorat pentru acte deosebite de vitejie săvîrșite în timpul eroicelor lupte de la Mărășești²¹.

Alături de el au mai participat la marea adunare și Vasile Puni, decorat și el pentru fapte de arme deosebite săvîrșite la Mărășești²², precum și Petru Crețu²¹, întors încă în luna septembrie din Rusia, decorat cu „Crucea comemorativă de război” și medalia „Victoria”. Aceștia, la îndemnul preotului Romul Orban din Iclânzel, au plecat cu zece zile înainte de la Alba Iulia cu încă șase consăteni : Ioan Muntean, Iosif Boariu, Vasile Gurghian, Filon Orbean, Andronic Boariu și Artinie Mureșan, cu drapele și goarnă. La Blaj au fost atacați de unități germane aflate în retragere, sub pretextul că nu li s-a permis intrarea în oraș. Drumul de la Blaj la Alba Iulia l-au parcurs în două furgoane militare, iar în oraș au fost așteptați cu fanfara militară²⁴.

Vasile Țilea din Bogata Mureșului și Filon Petarlacean, țărani din Orosia, sînt doi dintre participanții mai puțin cunoscuți la evenimentele din toamna anului 1918. Ei își amintesc că învățătorul Romul Moldovan a organizat plecarea a 12 voluntari în data de 30 noiembrie, pe la orele 16. Printre cei 12 participanți la evenimente, care au plecat spre Alba Iulia din stația Cuci, s-au aflat și ei. „Am plecat îmbrăcați în costume naționale [românești — *n.n.*], cu steaguri și muzică”, declară cei doi martori oculari, „și am ajuns la Alba Iulia seara pe la orele 20—21. Dimineața, pe la orele 7—8, ne-am adunat în spatele cetății, pe platou și aici am cîntat cîntece patriotice : «Deșteaptă-te române», «Pe-al nostru steag» etc. Lumea era foarte entuziasată, cînta și plîngea de bucurie. Se îmbrățișau oameni care nu se văzuseră niciodată în viață. Am văzut foarte mulți moți de prin Munții Apuseni. A doua zi, în 2 decembrie, am venit acasă și am povestit ce am văzut la Alba Iulia. Toată lumea era bucuroasă, cînta pe străzi și prin restaurante. Armata română a venit la Iernut cam prin 3 decembrie și a fost primită cu drag de toți românii²⁵”.

Petru Brustur din Lechința de Mureș relatează : „În luna noiembrie 1918, cam pe la sfîrșit, am mers la Alba Iulia cu drapele, dar fără ceterași. Noi am mers să luăm trenul de la gara din Luduș pentru că la Iernut era apă mare și nu se putea trece [Mureșul — *n.n.*]. Am plecat de aici, din Lechința, trei oameni, după-amiaza. Eram eu, Remus Brustur și Ioan Oltean. Am ajuns la Alba Iulia seara, cînd se făcea noapte. Era lume multă ; veneau trenuri încărcate cu români în costume naționale, de pe la Bistrița, Sărmaș, Miheșul de Cîmpie, Zau de Cîmpie și alte locuri din Cîmpia Transilvaniei²⁶”.

Preotul Ioan Roman, delegat al comunei Sîntana de Mureș, a fost unul dintre participanții la actul Unirii cu drept de vot deliberativ, fiind și membru în Consiliul Național Român județean. Tot din Sîntana de Mureș au participat ca delegați oficiali țărani Gheorghe Chinezu, Ioan Viciu și Dumitru Buja. Lor li s-au adăugat și alți delegați sau participanți voluntari din Voiniceni, Ceuașul de Cîmpie, Ungheni, printre care și Ioan Tleșeriu, învățător din Voiniceni. Iată ce a declarat Dumitru Buja, martor ocular la marea eveniment. „La gară la Alba Iulia ne-au așteptat cu mare alai și muzică. Aici am ajuns ziua și am fost la adunare. A fost multă lume ; cînd ne-am dat jos din tren, numai om vedeam, o mare de oameni în costume naționale românești din toată Transilvania, de la Oradea la Brașov și

²⁰ Ibidem, p. 31.

²¹ Ibidem, p. 49.

²² Ibidem, p. 51.

²³ Ibidem, p. 53.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, p. 62.

²⁶ Ibidem, p. 68.

de la Bistrița la Arad. Am cîntat pentru prima dată după secole de suferință «Hora Unirii», «Deșteaptă-te române» și alte cîntece [patriotice — n.n.] pe care pînă atunci le cîntam în șoaptă»²⁷.

Din amintirile lui Dumitru Buja reiese că unul dintre delegați 1-a întrebat pe Gheorghe Pop de Băsești, președintele Adunării, cum a putut la cei 82 de ani ai săi să vină pînă la Alba Iulia, la care fruntașul mișcării naționale românești a răspuns : „O, nepoate, cum să nu vin cînd eu aștept această zi de optzeci de ani. Am venit, chiar dacă voi muri aici”²⁸.

Un alt martor ocular la marele eveniment de la Alba Iulia a fost Petru A. Boțianu, originar din Ripa de jos, comuna Vătava care, în memoriile sale, afirmă că : „Și eu am fost la Alba Iulia la 1 decembrie 1918”.

Evocînd marele act al Unirii, istorica hotărîre luată, Petru A. Boțianu sublinia : «Era tocmai ora 12. Uraganul aplauzelor a zguduit văzduhul cu strigătul : «Trăiască România Mare!». In fine, după atîtea veacuri de lacrimi îndurerate, azi am pornit izvorul lacrimilor de bucurie care nu se poate descrie... Mulți plîngeau, alții chioteau. Am înnebunit cu toții, năzărindu-ni-se că vedem în văzduh pe însuși Mihai, Mircea, Ștefan, Avram Iancu”²⁹.

La 1 Decembrie 1918, cînd Marea Adunare Națională a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a hotărît în unanimitate unirea acestor vechi pămînturi românești și a aproape patru milioane de români pentru totdeauna cu frații lor de peste Carpați, și delegații cu drept de vot deliberativ din zona Mureșului superior și a Tîrnavelor și-au dat votul cu „entuziasm și dăruire” în atmosfera de nedescris din sala ce avea să se cheme de atunci înainte a „Unirii”, în timp ce pe Cîmpul lui Horea atmosfera vibra de strigătele entuziaste și pline de bucurie a celor peste o sută de mii de participanți voluntari veniți aici din toate ținuturile locuite de români.

Astfel s-a realizat idealul nostru național, care „a fost multă vreme considerat un vis frumos, întezărit în negura unui viitor îndepărtat”³⁰.

„Orice sclavie trupească pe care de sute de ani a trebuit s-o îndurăm, s-a sfărîmat ca un vis urit”³¹.

Documentele pe paginile cărora au rămas eternizate aceste episoade relatate de martori oculari sînt o dovadă în plus că Unirea de la Alba Iulia a fost opera întregului popor, fără deosebire de partide politice sau de apartenență politică, ceea ce o dovedește și forma în care s-a desăvîrșit statul național unitar român. Celelalte națiuni oprimite din monarhia austro-ungară și-au proclamat unitatea și independența într-un cadru politic restrîns, în conferințe ale partidelor politice existente sau prin declarații în parlament, pronunțate de reprezentanții burgheziilor naționale. Singur poporul român și-a hotărît viitorul în cadrul unor adunări reprezentative sau prin mari adunări populare, care, prin participarea mulțimilor, investesc actului un caracter plebiscitar.

Acest caracter de masă a fost subliniat de tovarășul Nicolae Ceaușescu cînd afirmă că : „...Trăsătura caracteristică distinctivă fundamentală” a luptei pentru desăvîrșirea unității naționale „a fost largul caracter de masă”, că „Unirea Transilvaniei cu România nu a fost actul cîtorva persoane sau grupuri izolate, ci opera întregului popor, a întregii noastre națiuni”³².

²⁷ Ibidem, p. 72.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Maria Șara, Leon Mircea, *Documente și mărturii privind unirea Transilvaniei cu România — 1 Decembrie 1918 în zona Reghinului*, în „Marisia”, [voi. VIII], Tîrgu Mureș, 1978, p. 369.

³⁰ Constantin Kirițescu, op. cit., p. 17.

³¹ Arh. St., Tîrgu Mureș, Colecția D. Antal, Acte privind constituirea C.N.R. în fostul comitat Mureș-Turda.

³² Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului unirii Transilvaniei cu România*, (29 noiembrie 1968), Edit. politică, București, 1968, p. 17.

**QUELQUES ASPECTS CONCERNANT LA LUTTE DES
ROUMAINS DE L'ANCIEN COMTÉ DE MUREȘ-TURDA,
POUR L'ACHÈVEMENT DE L'ÉTAT NATIONAL
UNITAIRE ROUMAIN**

R é s u m é

L'achèvement de l'état national unitaire roumain, aspiration multiséculaire de notre peuple, réalisée par l'union des territoires habités par des Roumains fut réalisé, par les actions révolutionnaires des masses, l'automne de 1918.

De nombreux documents d'archives, des mémoires et d'autres sources, mettent en évidence les jours brûlants, antérieurs à l'Acte de l'Union d'Alba Iulia. Le 1 Décembre 1918, quand l'Assemblée Nationale des Roumains de Transylvanie, Banat, Crișana et Maramureș a décidé en unanimité l'union de ces anciens territoires roumains où vivaient plus de 3.350.000 Roumains avec leurs frères d'au delà des Carpathes, les délégués à droit de vote délibératif de la zone du Mureș Superior et des Tîrnaves ont donné leur vote avec „enthousiasme et abnégation, dans l'atmosphère indescriptible de la salle qui se nommera dorénavant, la salle de „l'Union“, pendant que sur le champ de Horea l'atmosphère vibra des cris enthousiastes et pleins de joie, de plus de 100.000 participants volontaires, arrivés ici de toutes les contrées habitées par les Roumains.

C'est ainsi que s'est réalisé notre idéal national, qui „longtemps fut considéré un beau rêve, entrevu dans les ténèbres d'un avenir éloigné“.